

Luvatta vai luvan kanssa

Olen kirjoittanut useasti hallinnon uudistamisesta ja tarpeista karsia byrokratiaa. Suomessa on viimeisen kymmenen vuoden aikana karsittu voimakkaasti turhaa paperityötä sekä kunnan että valtionhallinnossa. Vastuuta on aivan oikein annettu enenevässä määrin kansalaisille itselleen. Vastuualamaisista ollaan siirrytty kansalaisyhteiskuntaan. Tämä on ollut mahdollista asennemuutoksen kautta. Tietotekniikan kehittyminen on antanut käytännön keinot. On pystytty vähentämään paperinpyörittystä olipa kyse sitten veroilmoituksen täyttämisestä, lupien hakemisesta – onpa jopa luvanvaraisuudesta pystytty paikoin luopumaan – ja rekisterien ajantasaisuudesta.

Täytyy myöntää, että olen ollut positiivisesti yllätynyt siitä kehityksessä, mikä meidän hallinnossamme on tapahtunut niiden noin kahdeksan vuoden aikana, jotka olen asunut ulkomailla. Asiat sujuvat joustavasti ja asiantuntevaa tietoa on saatavilla – varsinkin sitten, kun onnistuu löytämään vastuullisen asiantuntijan. Jopa paljon parjatut terveydenhoitopalvelut toimivat huomattavan mainettaan tehokkaammin. Näin verrattuna moniin ns. ”sivistysvaltioihin”. Puhumattakaan esimerkiksi suomalaisten pankkien kyvyttä ottaa käyttöön modernia teknologiaa. Olemmeko todella siirtyneet hallintoalalaisista palvelujen ostajiksi?

Tällä kertaa byrokratian tarpeen ja hyödyllisyyden arvioiminen tuli ajankohtaiseksi, kun osallistuin maaliskuussa FIG:n ja Euroopan talouskomission ECE:n seminaariin Kreikassa. Kokouksen aiheina olivat laitton rakentaminen ja suunnittelemattomat asuinalueet – aihe, joka ei ole Suomessa ajankohtainen. Kiinnostuksen herättää toki se, miksi meillä asiat toimivat ja laitonta rakentamista esiintyy niin vähän. Olisiko meistä esimerkiksi muille? Suomessahan ei laittomia asuinalueita saatikka slummeja ole lainkaan ja luvattoman rakentamisen määräkin on käytännössä olematon.

Syynä tähän on suomalaisten lainkuulaisuus, valvontaa ohjaava lainsäädäntö ja hyvä viranomaistoiminta. Vai onko muitakin syitä? Uskon että tosiasia-

syvämpi syy on siinä, että Suomessa ja pohjoismaissa on pitkä perinne kansalaisyhteiskunnasta. Säännökset ja valvonta perustuvat yhteisiin sopimuksiin ja yhteiseksi koettuun hyötyyn. Esimerkiksi kunta ja sen rakennustarkastaja koetaan asiantuntijaksi, joiden tehtävänä on auttaa rakentajaa eikä toimia virkavallan edustajana. Samanlainen asiantuntijan rooli on myös esimerkiksi kiinteistöinsinöörillä toimiessaan kiinteistötehtävissä. Tällainen meillä itsestäänselvyudeksi koettu asiantuntijarooli ei suinkaan ole maailmalla tavanomainen vaan pikemminkin poikkeus. Erityisesti ns. siirtymätalouksissa julkisen sektorin ja kansalaisten suhteet ovat usein tulehtuneet. Syitä tähän ovat julkisen sektorin korruptoituneisuus, lahjukset ja hyvä veli -toiminta. Kun lisäksi luvista ja kaavoista ei pidetä julkista rekisteriä tai ole olemassa paikkaa, josta tiedot olisivat tarkastettavissa, on epäilyyn usein aiheesta syytä.

Edellä mainitussa FIG:n seminaarissa kansalaisten julkiseen valtaan kohdistuvien epäluulojen hälventämiseksi pidettiin tärkeimpänä keinona lupa- ja rekisterijärjestelmien kehittämistä. Tehokas ja yksinkertainen lupa- ja suunnittelujärjestelmä sekä sen avoimuus ovat parhaat keinot demokratian lisäämiseksi. Tämän pitää kattaa kiinteistö- ja verorekisterit sekä kaavoitus.

Toisena keinona tulee samanaikaisesti kehittää yksinkertaisempia lupa- ja suunnittelumenetelmiä – osallistuvan suunnittelun periaatteista tinkimättä. Järjestelmien tulee olla kustannustehokkaita ja kohtuuhintaisia, jotta omistukset saadaan rekisteröityä ja luvat haetaan. Jos rekisteröinti ei ole kattava ja sen kustannukset ovat kohtuuttomat kansalaisten siitä kokemaan hyötyyn verrattuna, ei ole uskottavaa, että laitton rakentaminen saataisiin kuriin.

Kansainvälisessä keskustelussa puodaan paljon sitä, pitäisikö laittomasti rakennetut alueet tai rakennukset purkaa vai laillistaa hallintopäätöksellä. Aiemmin tavoitteena on useimmiten ollut laillisen tilanteen palauttaminen purattamalla laittomat rakennukset tai pakkomuuttamalla ihmiset pois alueelta. Tilanne on kuitenkin paljon monimutkaisempi.

Yleensä katsotaan, että pakkotoimia – kuten teettämishukka, sakkomenettely tai purattaminen – on syytä olla varastossa. Suomessahan näiden käyttö on erittäin vähäistä mutta ne pitävät tilanteen hallinnassa pelkällä olemassaolollaan.

Siirtymätalouksissa tilanne on kuitenkin toinen. Suunnittelemattomilla alueilla asuu liian paljon ihmisiä, jotta pakkosiirrot olisivat mahdollisia. Toisaalta ei voi olla alueella asuvien ihmisten syy, jos julkinen suunnittelu- ja valvontajärjestelmä ei toimi tehokkaasti. Tällöin samanaikaisesti tehokkaan suunnittelujärjestelmän kehittämisen kanssa on välttämätöntä laillistaa jo tapahtunutta rakentamista – pitäen huoli ympäristö- ja suojelukysymyksistä.

Etelä-Euroopan laittoman rakentamisen saaminen kuriin, esimerkiksi Italiassa ja Kreikassa on miljoonia laittomia rakennuksia, vaatisi tiukempaa lainsäädäntöä ja sen toteuttamisen seurantaa ja armahduslaeista luopumista. Tehokkain porkkana on todennäköisesti kiinteistömarkkinoiden yhdenmukaistamisvaatimus, joka mm. kiinteistöluottojen ja -vakuutusten kautta tulee asettamaan EU:n alueella vaatimuksia lupajärjestelmien yhdenmukaistamiselle.

FIG:n seminaarissa oli positiivista, kun useat eteläisen ja itäisen Euroopan edustajat tulivat spontaanisti kehuun pohjoismaita. On kannustavaa, että josain päin maailmaa asiat ovat kunnossa ja että kansalaisilla ja julkisella sektorilla on yhteiset tavoitteet. Ehkä meidän hallinnoinnillamme on monista valituksista huolimatta suurempia arvoja kuin itse arkielämässä huomaamme.

MARKKU VILLIKKA
markku.villikka@welho.com